

Sirkku Dölle

Suomalainen joulupukki

»Pian kuuluu kolkutus varmaan.
Ken saapuu kuusemme luo?
Kai nytkin pukkimme harmaan
tää joulu vieraaksi tuo.
Pois piiriin kiiruhtakaa!
Puun ympäri pyöriä saa...»

*Sanat Paavo Halme ja V. Paavola
Sävel Martti Hela*

*Joulupukki jakaa lahjojaan. Hakarinne. Valok. Pekka Kyytinen v. 1955.
Tuusula Siippoo. Valok. Museovirasto.*

Joululahjojen antamisella on Suomessakin satavuotiset perinteet, vanhimmat tiedot ovat 1700-luvulta. Kiehtova kokonaisuus muodostuu niistä hahmoista, jotka ovat jakaneet käärejä niin aikuisille kuin lapsille. Erityisesti perheen pienimmille uskoteltiin, että heidän pakettinsa tulevat joltakin ylikuonnolliselta olennoilta. Tämä toi niitä vain kilteille, tottelemattomat saivat tyytyä risuihin.

Lukuisissa muisteluksissa ja muistutuksissa 1900-luvun ensimmäisiltä vuosikymmeniltä todetaan, ettei pukkia näkynyt tai ollut. Lahjojen antaja sen sijaan nakkasi paketit ja korit ovenraosta sisään huutaen samalla vastaanottajan nimen. Tämän tehtyään tuoja pakeni mitä pikimmin paikalta, ettei olisi tullut tunnistetuksi. Saajat nimittäin pinkaisivat heittäjän perään saadakseen selville, kuka tämä oli.

Mikä sitten toi pukin? Joulun tienoilla, erityisesti maaseudulla, kulki ympäriinsä talosta toiseen naamioituneita miesseureita, esimerkiksi tahvanapoikia, mukanaan pukkia esittävä hahmo. Tällä oli päällään nurin olevat risat housut, karvapuoli ulospäin käännetty turkki, kädessään kulkusellinen keppi, päässään sarvet, korvina puulusikat, kasvoillaan tuohinaamari vispilä- tai pellavatappurapartoinen ja narusta tai nahkaremmistä kaulassa riippuva, jalkojen väliin sijoittuva takana vastaan päättyvä luokki. Tämä kiertävä pukki ei jaellut lahjoja, päinvastoin, se sai taloissa tarjoilua, mm. sahti- ja viinaryppyjä. Ei siis mitenkään viaton hahmo.

On jännittävää todeta, että tämä kotimainen joulupukki — itse asiassa

vanhojen keskieurooppalaisten kulkueiden paholainen — jakoi lahjoja 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa hyvin esikuviansa kaltaisena siistiytyen sittemmin ulkomaisten kilpailijoihinsa vaikutuksesta. Se pudottaa häntänsä ja sarvensa ja muuttuu veijarista hyväntekijäksi. Harmaa-asuisen pukin perinne jatkuu edelleen perheissämme.

Saksalainen »Weihnachtsmann», joulumies, oli jonkinlainen Pyhän Nikolauksen muunnos, taiteilija Moritz von Schwindin ikuistama »Herra Talvi», joka alkoi horjuttaa »sarvipukkimme» valtaa jo 1880-luvulla. Suomalaisen vilkas yhteydenpito manneurooppalaisten kanssa ja erityisesti saksalaiset kirjat, lehdet, postikortit ja kiiltokuvat toivat meille runsaasti aineksia toisenlaisesta lahjojen jakajasta. Vaikka painokuvissa joulu-ukon viitan väri vaihtelee sinisestä ruskeaan,

Edla Salmi joulukorean teossa. Iitti, Myllylä. Valok. Aino Oksanen 1925.

punainen on kuitenkin hallitseva piispallisen esikuvansa mukaan. Vuonna 343 kuollut Nikolaushan oli Vähän Aasian Myran piispa. Punainen pitkäviittainen joulupukki lyö itsensä lopulta läpi meilläkin kaikissa painotuotteissa esiintyvänä lahjojen jakajana ja ns. vuokrapukkipalvelussa.

Joulupukkihahmoissamme löytyy vielä kolmaskin muoto. Se on itse asiassa eurooppalaisen Pyhän Nikolauksen amerikkalainen muunnos. Hollantilaiset siirtolaiset veivät muassaan Atlantin taakse Nikolauksen, mutta kaikkien tuntema pyöreä, punahousuinen ja lyhytnuttuinen, piippua polttava, taivaankantta kahdeksalla porolla ajava, lahjansa savupiipun kautta takanreunuksilla riippuviin sukkiin pudottava Santa Claus on saksalais-syntyisen siirtolaisen Thomas Nastin luomus. Hän kuvitti v. 1862 Weeklysä julkaistun Clement Clarke Mooren lapsilleen v. 1823 kirjoittaman runon »A visit from St. Nicholas», joka suomennettuna tunnetaan nimellä »Jouluaattoiltana».

Kaikissa joulua juhlivissa maissa joulupukin kotipaikaksi on sanottu jokin kylmä pohjoinen alue. Toimittaja Markus Rautio, maineikas Markussetämme, kiinnitti pukin v. 1927 lähetetyssä radio-ohjelmassaan Korvatunturille. Hän se kertoi lastentunnillaan siellä asuvasta joulupukista ja tontuista sekä lasten hyvät ja pahat puheet kuulevista tunturin korvista.

Mutta mikä parasta joulussamme! Vaikka lahjojen jakajia on monennäköisiä, on kaikille yhteistä kotiintulo jouluaattoiltana. Kaikki he koputtavat ovelle, tulevat sisään ja kysyvät: Onko täällä kilttejä lapsia? □